

НОРМАТИВНО-ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДґРУНТЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Захист прав дітей є першочерговим завданням державної політики України. Правове регулювання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечується міжнародним та національним законодавством.

Основним міжнародним документом, яким визначено основні вимоги щодо забезпечення прав дитини, є Конвенція ООН про права дитини (1989), що була ратифікована Верховною Радою України в 1991 році [1]. В Конвенції наголошується, що держава має забезпечити такий захист і піклування дитині, які необхідні для її благополуччя. Діти, які тимчасово або постійно позбавлені сімейного оточення, мають право на особливий захист та допомогу, що надаються державою.

Українське законодавство щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, ґрунтується на Конституції України, Законах України та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Одним з перших документів, прийнятих в незалежній Україні, положення якого були спрямовані на захист інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, була постанова Кабінету Міністрів України від «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування», прийнята 5 квітня 1994 р. [5].

Постановою було зобов'язано профільні Міністерства в першу чергу забезпечувати потреби навчально-виховних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вони мали дбати про забезпечення матеріально-технічними ресурсами, обладнанням, транспортними засобами, товарами культурно-побутового та спортивного призначення, господарського вжитку, продуктами харчування. Також надавати медичне обслуговування,

організовувати оздоровлення та відпочинок в санаторіях, оздоровчих і спортивних таборах.

Особлива увага в Постанові була приділена питанню надання пільг (безкоштовне відвідування гуртків, музеїв, театрів, виставок, безоплатний проїзд при наявності єдиного квитка, допомога одягом, грошова допомога студентам). Було розпочато роботу з формування державного та регіонального банків даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [5].

На соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спрямовані положення статей Закону України «Про охорону дитинства» (2001), який «визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини» [4].

Права та обов'язки батьків, правила оформлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, закріплені в Сімейному кодексі України (2002) [6].

Важливим документом, що регулює питання реалізації захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (2005) [3].

Закон містить 40 статей, якими визначено правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, молоді із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Особлива увага присвячена питанню ведення банку даних дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та банку даних про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

Окрема увага в Законі приділена питанню здійснення соціального супроводу означеної категорії дітей. Визначено завдання супроводу та прописано алгоритм його здійснення.

Пріоритетним напрямом соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є створення умов для виховання дитини в родинному колі. Наголошується на необхідності створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу. Для успішної реалізації цього напрямку ведеться банк даних про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, а також банк даних дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Також визначено права та обов'язки батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу [3].

Аналіз Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (2005) дає підстави стверджувати, що цей нормативний документ визначає основні напрями роботи органів виконавчої влади щодо захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Прийняття даного Закону суттєво вдосконалило законодавство про соціальний захист дітей.

Соціально-економічні та політичні зміни, що відбувалися в суспільстві вимагали реагування уряду на виклики часу й на законодавчому рівні. З метою здійснення більш дієвої охоронно-захисної функції певної категорії дітей було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту житлових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа», що зумовив зміни в попередньо прийнятих законах [2].

Аналіз нормативно-правової бази дає підстави стверджувати, що основні положення документів регулюють правовідносини, пов'язані з наданням матеріальної, соціальної та правової допомоги дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини / URL: http://www.un.org.ua/images/documents/3719/convention_small_final.pdf (дата звернення: 20.03.2020).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту житлових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа: Закон України від 08.02.2018 р. 2279-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2279-19#n6> (дата звернення:

3. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 2005 р. № 2342-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> (дата звернення: 20.03.2020).

4. Про охорону дитинства: Закон України від 2001 р. № 2402-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 21.03.2020).

5. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 р. № 226 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF> (дата звернення: 23.03.2020).

6. Сімейний кодекс України: Закон України від 2002 р. № 2947-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 23.03.2020).